

Regele Ferdinand

DE

I. LUPAȘ

PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN CLUJ
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

TIP. FOII „LUMEA ȘI ȚARA“
CLUJ
1929

323306.

1168

Regele Ferdinand

DE

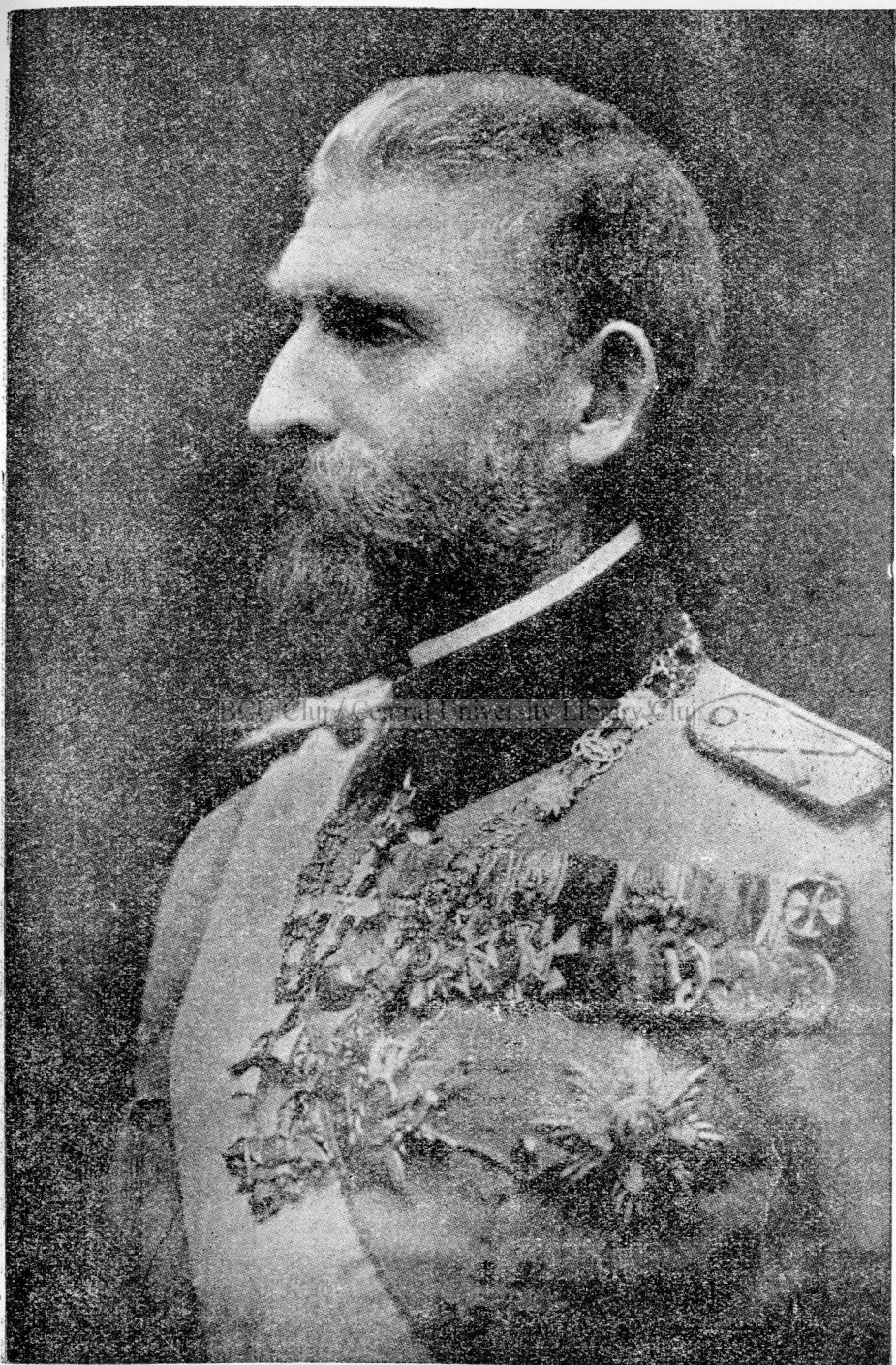
BCU Cluj / **LUPAȘ** University Library Cluj
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN CLUJ
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

BCU Cluj-Napoca

RBCFG 2008 02119

TIP. FOII „LUMEA ȘI ȚARA“
CLUJ
1929

Regele Ferdinand

I.

Personalitatea complexă a Regelui Ferdinand. — Suveranul botanist. — »Plinirea vremii«. — Un spirit clar văzător.

Personalitatea Regelui Ferdinand este deosebit de complexă. Construit din contraste — cum îl înfățișează un bun cunoscător — toate scăderile inerente „pumnului de țărână“, precum și toate manifestările sale de o înaltă valoare morală, sunt rezultatul înfrățirii acestor contraste. Nu poate avea nimeni pretenția să descifreze în clipa de față toate trăsăturile intime, adânci ale personalității lui. Pentru aceasta va trebui să treacă o bună distanță de timp, ca să se poată destăinui arhivele, să-și spună cuvântul lămuritor corespondențele oficiale și particulare, să-și adauge elementul lor pitoresc amintirile personale, cari au și început a-și toarce firele multiple, scoțând la iveală amănunte abia bănuite. Astfel chiar organul literar al „Asociațiunii“, revista „Transilvania“ ni-l înfățișează pe Regele Ferdinand ca „Suveranul botanist“, care „ardea de dorul florilor“ și „finea să fie pururea între flori alpine“. Nu este nici timpul, nici locul să cercetăm acum cauzele mai adânci ale acestei predilecțiuni pentru flori din partea Suveranului, care avea suficiente motive să-și caute refugiul în împărăția florilor, când sufletul său se simțea „foarte

obosit“ de aceea a oamenilor. Ne vom mulțumi să arătăm de astă dată, că Regele Ferdinand nu a fost numai sprijinitorul devotat al tendințelor noastre de unitate și întregire națională politică. Nu a fost numai personificatorul și reprezentantul de căpetenie al epocii lor de realizare. Ci a fost în același timp și o individualitate pregnantă, pururea gata a-și pleca urechia să asculte și să înțeleagă freamătul clipei istorice, ținând pas cu ritmul grăbit al vieții contemporane, care se cere trăită în larg și din plin, nu în izolarea trufașă a celor ce au ca normă cuvântul horatian „odi profanum vulgus“, ci într-o cât mai apropiată și neîntreruptă atingere spirituală cu mulțimile, spre a le putea pipăi pulsul simțirii și a le înțelege din bun timp direcția pornirilor și acțiunilor, creatoare sau distructive, încurajând pe cele dintâi și împiedicând sau atenuând pe cele din urmă.

Pătruns de conștiința, că regalitatea este o necesitate istorică în consolidarea statului național-român, și de importanța misiunii morale-educative ce rezultă din însuș principiul monarhic, Regele Ferdinand a avut chiar dela începutul domniei înțelegerea lămurită a situației și a datoriei sale de suveran.

Și-a dat seama din primul moment al urcării tronului, că „nesăritatea unui rege“ preînde să fie îndrumate actele domniei spre binele poporului înainte de toate, iar nu spre al său personal sau spre al familiei sale. Deaceia s'a manifestat adeseori în mod spontan voința lui hotărâtă și nu s'a lăsat strâmtorată, totdeauna, în formele rigide, sever etichetate ale convenționalismului protocolar.

În viața constituțională modernă a statelor și a națiunilor elementul personal poate deveni factor determinant — unul dintre numeroșii factori determinanți ai progresului — numai în măsura, în care se știe adapta ritmului general al vremii, valorificând rostul tainic al legăturii, al potrivirii depline cu spiritul timpului, care îndrumă și accelerează înfăptuirile epocale — după cuvântul Scripturii — numai „la plinirea vremii“.

În acest înțeles poate fi considerat Regele Ferdinand — și istoria, sperăm, că nu va întârzia să-l eternizeze astfel — ca un „spirit clar văzător, ca o expresiune credincioasă a timpului în care a trăit și în serviciul căruia s'a pus fără preget. Inaugurându-și domnia tocmai „la plinirea vremii“ aspirațiilor noastre de unitate națională politică, Regele Ferdinand apare la conducerea neamului și statului românesc într'unul din cele mai hotărâtoare momente ale istoriei noastre naționale. În graiul străbunilor săi: Der rechte Mann zur rechten Zeit.

II.

Descendența germană=latină a Regelui Ferdinand. Contribuția eredității, a familiei, a școlii și a mediului la formarea individualității viitorului Rege.

Descendent al dinastiei Hohenzollern, care a contribuit esențial la îndeplinirea operei de unificare națională a Germaniei, Regele Ferdinand s'a născut la Sigmaringen (24 August 1865) ca fiu al prințului Leopold — fratele Regelui Carol — și al Antoniei, sora lui Don Pedro al V-lea de Braganza, Regele Portugaliei. Cum se întâmplă adeseori, însușirile sufletești ale mamei s'au perpetuat în făptura morală și în caracterul fiului. Alături de sentimentalitatea blajină, de religiositatea adâncă, de timiditatea și delicateța, rămase de-alungul vieții lui întregi ca neșterse moșteniri maternale, s'a afirmat însă de timpuriu și buna îndrumare a tatălui său Leopold și a bunicului său Carol=Anton, care a știut sădi în sufletul fiilor și nepoților săi un puternic sentiment al datoriei, precum și iubirea muncii continue spunându-le în cuvinte răspicate, să nu se mulțumească cu origina lor princiară, ci prin muncă neîntreruptă să caute a dovedi tuturor, că=și merită titlul și rangul social, în care s'au născut. Principele Carol=Anton apare din tot ce știm despre dânsul ca un educator cu deplină înțelegere pentru exigențele democratice ale timpurilor moderne, cari se împacă tot mai anevoie cu vechia concepție, că descendența dintr'o familie înaltă ar fi de ajuns să poată asigura cuiva o situație tot atât de înaltă în ierarhia socială. De aci continua lui silință de a priveghia, ca educația fiilor și nepoților săi să fie potrivită cu spiritul timpului, în care urma să se desfășoare munca vieții lor. Această sănătoasă atmosferă familiară, de care fusese străbătută, în anii copilăriei și ai tinereții, educația viitorilor regi ai României, ne poate explica și atitudinea profesorului, al cărui sfat categoric și-l reamintea Regele Carol până la sfârșitul vieții: ai ca primă datorie, să faci să se uite în relațiile cu alții, că ești prinț!

La îngrijita educație din casa părinților săi, unde era instruit de doi pedagogi — unul civil și altul militar — s'a adăos apoi buna îndrumare a școlilor solide, pe cari le-a urmat tânărul Ferdinand la Düsseldorf, unde a terminat cursurile secundare trecând cu laudă examenul de „abiturient“ și la Cassel, unde a urmat cursurile școlii de războiu. Serviciul militar activ și-l începuse la regimentul de gardă imperială din Potsdam, pentru ca după doi ani să-l întrerupă,

luând din nou drumul școlii, spre universitatea din Tübingen și spre cea din Lipsca, unde a ascultat cursuri de economie politică, de științe financiare, de drept roman și drept bisericesc. Un interes multilateral și o silință neobosită l-a ajutat, ca din varietatea îmbelșugată a studiilor universitare să-și poată însuși tocmai cunoștințele necesare și de netăgăduit folos pentru cel ce avea să îndeplinească mai târziu o chemare așa de înaltă și de grea. Înainte de a se apropia de pragul acestei îndepliniri, individualitatea lui Ferdinand s'a putut cristaliza deplin din tainele adeseori nepătrunse ale eredității, din îmbinarea obârșiei germane a tatălui său cu sângele latin al mamei sale, din influențele hotărâtoare ale educației familiare, din contribuțiile anilor de studiu și din acelea ale mediului, în care și-a petrecut anii tinereții active și ai maturității virile.

III.

Sucesiunea lui Ferdinand la tronul României. — Privegherea continuă a Regelui Carol. — Dragostea lui Ferdinand pentru istoria națională. — Căsătoria lui cu Principesa Maria de Coburg. — Alipirea entusiastă a poporului de Moștenitorul Tronului.

În timpul acesta unchiul său Carol, înfruntând vicisitudinile unui greu început de domnie, a izbutit să ridice România din umilința vasalității turcești și, participând victorios la războiul ruso-turc, să-i asigure independența și înălțarea la rangul de Regat. Pentru consolidarea statului român modern știa, că este de neapărată necesitate statornicirea unei succesiuni dinastice, care să înlăture din capul locului orice poftă profane de ascensiune spre tronul regal, când acesta s'ar întâmpla să devină vacant.

Regele Carol neavând descendenți direcți, în sensul constituției din 1866 dreptul de succesiune la tron ar fi revenit fratelui său mai mare, Leopold și urmașilor săi în linie bărbătească. Leopold a renunțat însă în favoarea fiilor săi, dintre care cel mai în vârstă Wilhelm urma să devină moștenitorul presumpțiv al tronului României. La 1886 însă renunță și acesta în favoarea fratelui său mai tânăr Ferdinand, care fu declarat cu trei ani în urmă moștenitor al tronului. Mulțumind prin o scrisoare trimisă din Cannes la 27 Martie 1889, Ferdinand exprimă speranța, că va putea răspunde cu vrednicie încrederii și

așteptărilor poporului român. Iar mai târziu venind în țară și participând ca membru de drept la o ședință a senatului (9 Maiu 1889) făcu promisiunea solemnă, că va căuta să contopească existența sa cu existența țării, promisiune pe care a reușit s'o îndeplinească cu prisosință.

În calitate de moștenitor al tronului, avu fericitul prilej de a face, sub povățuirea și privegherea continuă a unchiului său Carol, cea mai bună școală practică, cea mai folositoare pregătire pentru viitoarea sa misiune monarhică. Pe lângă interesul permanent, ce acorda chestiunilor de organizare militară, a urmărit cu atențiune și problemele de ordin politic, economic, social și cultural. Academia Română l-a ales între membrii săi de onoare. Mulțumind pentru această distincție, Ferdinand mărturisea (în ședința dela 16 Martie 1890) că a învățat cu drag „frumoasa limbă românească“, pentru că ea i-a înlesnit „cunoașterea de aproape a literaturii populare, a datinelor, obiceiurilor, dar mai ales a bogatei istorii a neamului românesc“. Și adăuga: „Iubitul meu profesor, d. Păun, mi-a insuflat neîncetat dragoste pentru istoria națională, încredințat fiind că, spre a putea ști bine, cine e și cât prețuește un popor, trebuie negreșit și mai presus de toate să se cunoască trecutul său. De aceea m'am îndeletnicit a ceti cu multă luare aminte monumentele noastre istorice“. Câte lucruri de cel mai mare interes nu am găsit, cu o firească și o iertată mirare pentru mine, în toți cronicarii, dar mai cu seamă în cei doi mai de frunte, Miron Costin și Ioan Neculcea! Cu deosebire Neculcea m'a fermecat, cu limba-i curată, cu stil împodobit, cu icoane pipăite și cu așa de sănătoase povește. Cele patruzeci și două de cuvinte — cum le numește el — dela începutul cronicii sale sunt ca o galerie de cadre mici, dar cu măiestrie zugrăvite, pe care ochiul nu se mai poate sătura privindu-le. Câte chipuri vii, fapte, legende, cugetări înțelepte în fiecare din ele!... Când privesc înapoi la șirul atâtor fapte mărețe, pilde și dovezi vii ale puterilor neamului românesc, cum să nu fiu mândru, că soarta m'a adus în această frumoasă țară, înzestrată cu atâtea daruri și cu mare viitor! Mă voiu sili dar neîncetat a învăța, a mă lumina și a asculta povește bune, spre a putea fi folositor noii mele patrii, care m'a întâmpinat cu căldură, arătându-mi atâta iubire“...

La sfârșitul anului 1892 s'a căsătorit cu principesa Maria de Coburg, înrudită în linie bărbătească cu dinastia engleză, iar în linie femească cu țarul Rusiei. Această legătură, la încheierea căreia au prezidat în primul rând considerațiuni de ordin politic-diplomatic, avea

să creeze principelui Ferdinand în scurtă vreme un cămin de viață conjugală, binecuvântată cu 3 fii și 3 fiice. Iar pentru România, Maria de Coburg urma să îndeplinească, cu 22 de ani mai târziu, un rol din cele mai binefăcătoare alături de augustul ei soț. Nu ar fi fost cu puțință, în împrejurările date, să-și găsească Ferdinand o mai iscusită tovarășe de viață, nici România o mai devotată Regină de cum a reușit să fie Maria de Coburg în clipe așa de grele și decisive pentru soarta națiunii române.

Tânăra pereche a fost neobosită în năzuința de a cunoaște țara și poporul, de a-și prețui însușirile și comorile sufletești, de a-și cerceta așezămintele străbune și datinele pitorești, deschizând în sufletul lor din an în an loc tot mai larg admirațiunii și entuziasmului, de care amândoi erau cuprinși. Condeiuul iscusit al Reginei Maria a știut să exprime admirația entusiastă în cuvinte ca acestea: „Dela un capăt al României la altul află frumuseță: frumuseță a șesului și a muntelui, frumuseță a pădurii și a râului, frumuseță de vaste perspective și de minunate apusuri, frumuseță de culoare și de linie, de viață simplă, de vechi obiceiuri. Și frumuseță și în domeniul cugetării, al poeziei, al simțirii, al cântecului“. În cursul războiului scria Regina la Iași, talmăcind de sigur și sentimentul Regelui, că nimic nu este în țara aceasta românească pe care să nu-l fi iubit, că mai adânc și decât copiii născuți pe brazda ei s'a împărtășit sufletește cu șesurile ei întinse, cu nesfârșitele-i drumuri, cu apusurile de soare, cu pajiștele-i umede de roua zorilor, cu pădurile-i adânci și câmpiile de grâu cept luminând ca aurul“.

Prin iubirea entusiastă a țării și a poporului, prin nobila stăruință de a se identifica sufletește cu toate aspirațiile neamului românesc, contopindu-și existența — cum promisese principele Ferdinand chiar dela început — cu existența țării, a izbutit moștenitorul tronului să-și deschidă calea spre inima acestui popor bun și primitor. Ca dovadă de atașare sufletească emoționantă a poporului față de viitorul său suveran vom reaminti îngrijorarea profundă a mulțimii de soarta principelui Ferdinand, când acesta se îmbolnăvise greu de tifos, în vara anului 1897. Titu Maiorescu scrie, că în acele împrejurări grele pentru prințul Ferdinand, pentru dinastie și pentru țară „s'a arătat atâta grije în toate straturile sociale, atâta simpatie sinceră cu nesfârșite propuneri de leacuri și rugăciuni, încât de-odată poporul român, cel cu aparența de nepăsare, s'a dovedit pătruns de un adânc simțământ omenesc și patriotic“.

Alipirea poporului a știut Ferdinand s'o prețuiască și s'o valorifice ca un mijloc de afirmare a sentimentului dinastic, necesar pentru a întări și adânci tot mai mult legăturile între țară și tron. Dar a înțeles în acelaș timp să tragă și concluziile, cari impuneau viitorului suveran datoria de a priveghia, să nu scape nici un prilej potrivit pentru a îmbunătăți soarta și condițiile de traiu ale țărănimii, despre care nu ezita să afirme că trebuie considerată ca temelie cea mai sigură a întregii noastre alcătuiți de stat. Ferdinand își dădea seama, că situația ei înapoiată sub raportul vieții culturale și strămtorată în latura materială până la desnădejdea, care izbucni în primăvara anului 1907 în flacărele răscoalei țărănești, nu mai poate dăinui decât cu periclitarea gravă a intereselor statului român. Pentru a așeza pe temelii sănătoase viitoarea dezvoltare a acestui stat, i se înfățișa ca o neapărată necesitate de ordin social, politic și cultural atât o reformă agrară, cât și una constituțională, care să dea poporului dreptul și puțința de a participa real la trebile vieții de stat.

IV.

Expediția în Bulgaria 1913. — Izbucnirea războiului mondial. — Politica instinctului național. — Moartea Regelui Carol. — Lupta sufletească a Regelui Ferdinand. — Eroismul său: s'a învins pe sine însuș. — Convorbirea cu Robert de Flers. — Datoria mai presus de toate! — Concepția creștină ca notă caracteristică fundamentală în mentalitatea Regelui Ferdinand. — Adevărata figură a unui Rege mare.

Înainte de a proceda însă la înfăptuirea acestor reforme importante, datoria de estaf l-a chemat pe câmpul de luptă, la 1913, ca comandant suprem al oștirii române, care prin expediția sa în Bulgaria a accelerat încheierea păcii dela București, menită să pună sfârșit războiului balcanic, acestui preludeu al războiului mondial.

În vara anului 1914, atentatul dela Serajevo a dat numai un pretext pentru deslănțuirea conflictelor de interese ostile, care timp de câteva decenii, în epoca așa numitei „păci înarmate“, făcuseră vaste pregătiri pentru o răfuială radicală.

Izbucnirea războiului între puterile Triplei Alianțe și între ale Ententei nu putea să lase indiferentă nici dinastia, nici opinia publică a României. Faptul că pe tronul României se găsea un Hohenzollern, servia și la Berlin și la Viena ca temelie al speranței amăgitoare, că în cele din urmă forțele armate ale acestei țări vor putea fi determinate să sprijinească acțiunea militară a Puterilor Centrale. Regele Carol, după aproape jumătate de secol de domnie rodnică, putea să aibă satisfacția de a lăsa urmașului său un Regat pornit pe calea progresului, în toate domeniile vieții de stat, și cu teritoriul sporit în sudul Dunării, prin pacea dela București. Era însă neîmpăcat văzând, că nu izbuteste să determine factorii politici ai țării la o intervenție armată alături de Puterile Centrale.

În opinia publică românească s'a accentuat chiar dela începutul războiului un curent puternic în favoarea Ententei. Din ciocnirea celor două curente ostile, germanofil și francofil, a rezultat deocamdată deciziunea consiliului de Coroană din 1914 pentru neutralitate provizorie și exspectativă armată, ca stadii pregătitoare pentru a face să triumfe, în momentul oportun, politica instinctului național, precognizată cu multă putere de expresiune în cuvântările răposaților N. Filipescu și T. Ionescu.

Când închise Regele Carol, la 28 Septembrie 1914, ochii pentru odihna de veci, povara celei mai grele răspunderi și lupte sufletești căzu asupra nepotului său, asupra lui Ferdinand, pentru care bătuse atunci ceasul să pășească la îndeplinirea integrală a făgăduinței solemne din 1889 de a-și contopi existența cu a țării. Dintre marii Domnitori ai trecutului românesc nici Mircea, nici Alexandru, nici Ștefan, nici Mihaiu, nici Mateiu Basarab, nici Constantin Brâncoveanu n'au avut norocul să lase în locul lor succesori în stare, dacă nu să-i egaleze, măcar să-i apropie în faimă și vrednicie. Regele Carol este, în privința aceasta, până acum unica excepție fericită în istoria noastră națională. Coborând din castelul străbunilor săi dela izvoarele Dunării spre a întemeia Regatul României la gurile acestui fluviu și în Carpați, el a reușit să consolideze aci o dinastie nouă și să creeze, în cursul celor 48 de ani de domnie, o tradiție de ereditate monarhică, în care succesorul său putea să găsească nu numai un sprijin al tronului, dar și o îndrumare categorică, un testament moral-politic impunător prin conștiința neclintită a datoriei de suveran și a devotamentului către țară. Oricât de apăsătoare era povara acestui program moștenit dela întemeietorul Regatului și al dinastiei, Ferdinand a dovedit că are și înțelegerea clară a situației

și voința fermă de a învinge toate obstacolele, cari se ridicau formidabile în calea înfăptuirii lui. Lupta, care s'a dat atunci între conștiința datoriei lui de monarh constituțional și între toate legăturile de ordin sufletesc, de familie și de rasă, a culminat la sfârșit în hotărârea eroică de a le subordona pe cele din urmă celei dintâi, sacrificând datoriei de suveran toate îndemnurile ancestrale de rasă și de sânge. Cu un accent de justificată conștiință a valorii sacrificiului său sufletesc, dar și de încredere în viitorul țării, putea să spună Regele Ferdinand cu prilejul consiliului de Coroană din 14 August 1916, care a decis intrarea României în războiul pentru întregirea națională: Sunt sigur că voi învinge, fiindcă am început prin a mă învinge pe mine însumi! În acest consiliu dela Cotroceni rostise P. Carp cuvântul surprinzător, că se va ruga lui Dumnezeu „ca armata română să fie bătută“. Regele Ferdinand i-a dat fără întârziere următorul răspuns: „Domnule Carp, respect toate părerile, dar nu pot lăsa să treacă ultimele Dv. cuvinte. Ele nu pot fi expresia adevăratelor Dv. sentimente. Îmi închipui, că au izvorât în focul discuțiunii într'un moment de necugetată mânie... Ați greșit și adineaori, D-le Carp, când ați vorbit de interesele dinastiei. Nu cunosc decât interesele țării. În conștiința mea aceste două interese se confundă. Dacă m'am hotărât să fac acest pas grav, fiindcă după matură chibzuință am ajuns la convingerea adâncă și nestrămutată, că el corespunde cu adevăratele aspirațiuni și marile interese ale neamului, a căror răspundere o port în ceasul de față. *Dinastia va urma soarta țării, învingătoare cu ea sau învinsă cu ea.*“

Dupăce tratatul de alianță cu Franța, Anglia, Italia și Rusia fusese încheiat la 4 August 1916, cu 11 zile mai târziu armata română se ivi pe crestele Carpaților să desrobească din subjugarea seculară a „sfintei coroane“ ungare și a pajurei habsburgice bicefale, milioanele de Români, cari așteptau cu înfrigurare clipa izbăvirii. Se împlineau tocmai 317 ani, de când oștenii lui Mihaiu Viteazul porniseră pe aceeaș cale a desrobirii, pornire încoronată atunci cu biruință fulgerătoare la început, dar cu dezastrul ostășesc și cu uciderea lui Mihaiu, la urmă. De astădată însă cursul istoriei avea să fie invers: dezastrul inițial al oștirii române, asupra căreia tăbărâseră cu nestăpânită furie cele mai oțelite divizii germane, austro-ungare, bulgare și turcești, urma să fie preschimbat în cursul celor trei ani de suferințe și sacrificii ale războiului într'o desăvârșită biruință finală, simultan cu biruința decisivă a marilor aliați asupra Puterilor Centrale.

Regele a stat neclintit în vârtejul celor mai grele încercări, fără a șovăi o clipă și fără a regreta pasul făcut pentru întregirea națională-politică a României. Decedatul membru al Academiei franceze, Robert de Flers a redat în panegiricul scris cu prilejul morții Regelui Ferdinand câteva declarații categorice ale acestuia, rostite în cuvinte semnificative, vrednice de relevat tocmai fiindcă ne dau putința să înțelegem lupta cumplită a unui suflet, care se destăinuia destul de rar.

„În frista dimineții — scrie de Flers — când trupele austro-germane, victorioase pe Argeș, intrau în București, îl revăd (pe Regele Ferdinand) în pragul primăriei din Buzău, cum se'ndreaptă spre unul din ofițerii noștri și-l aud :

— Colonele, ai să te întâlnești cu generalul Berthelot?

— Da, Sire.

— Ei bine! Spune-i, te rog, că nu regret nimic și că încrederea mea rămâne neschimbată!

Cele mai grozave nenorociri: înfrângerea, mânia, foamea nu izbutiră să doboare hotărârea Regelui, nici să-i inspire vre-o părere de rău.

— Vedeți, binevoi Regele să-mi spună, în cele mai triste zile, oricât ar fi de grele încercările, pe care le îndurăm, tot ce am făcut — auziți-mă bine — așa face din nou!

— Stătusem pe gânduri întâi, nu zărisem o vreme, care era adevărata, greua mea datorie; dar când am căpătat convingerea că România, fiind de rasă și de chemare latină, își are locul alături de Puterile Ententei, că interesul ei, nu interesul provizoriu, ci interesul ei permanent istoric, trebuia s'o așeze lângă aceste popoare, că neșcotind această misiune, ea ar deveni din nou ceea ce fusese timp îndelungat, vasală altei Puteri și că ar renunța la ceea ce constituie mai presus de toate mândria și nobleța unei țări — independența — atunci am găsit un mare sprijin, fiindcă vedeam cu siguranță drumul de urmat. Germanii spun: Germania mai presus de toate... Eu, eu am zis: Datoria mea mai presus de toate“.

Astfel a vorbit și astfel a lucrat Regele Ferdinand, izbutind atât în cursul războiului, cât și în alte împrejurări sbruciumate, la răspântiile tragice, — de care n'a putut să rămână scutit sufletul său de părinte nici în anii din urmă ai vieții — să pună datoria sa de suveran mai presus de orice altă considerațiune.

Aceasta va face, ca personalitatea lui să continue a trăi în amintirea neamului nostru înfășurată în aureola unui mucenic al datoriei,

acționând în sens moral-educativ ca un simbol și ca un îndemn de urmat pentru generațiunile, cari se succedază. Concepția creștină, din care izvorăște postulatul îndeplinirii datoriei, în orice împrejurări, cu orice sacrificiu, este nota caracteristică fundamentală pentru întreaga mentalitatea Regelui Ferdinand. Aceasta l-a îndemnat să nu dea nici o clipă uitării făgăduința, ce făcuse la 1914 înaintea reprezentanței naționale, că va fi bun Român. Și tot în concepția aceasta, de care era străbătută înțelepciunea lui regală, a aflat izvorul fărâșii morale, care l-a ajutat să se învingă adeseori pe sine, ca să poată învinge la vreme de nevoie și pe alții, oricât de puternici și numeroși dușmani i-ar fi fost acești „alții“ lui sau țării, pentru a cărei întregire n'a stat la îndoială să aducă întreg sacrificiul său sufletesc.

Răsplata dreaptă a urmat pentru Rege și pentru întreg neamul românesc la sfârșitul anului 1918, când delegația adunării naționale dela Alba Iulia i-a prezentat hotărîrea de alipire vecinică a Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului la Regatul României, cu care Basarabia și Bucovina se uniseră ceva mai înainte. Atunci rostea Regele Ferdinand cu satisfacție legitimă următoarele cuvinte: „În frumoasa sa cuvântare d. Vasile Goldiș a spus astăzi, că unirea tuturor Românilor era o necesitate istorică. Această necesitate a fost înțeleasă de toți oamenii cu inimă patriotică de dincoace și de dincolo de Carpați, dela Nistru până la Tisa. Dar, dacă așa fusese scris în destinele neamului românesc, evoluția istorică avea nevoie de instrumente. Dumnezeu, care a ocrotit necontenit în cursul veacurilor poporul Românilor, i-a dat bărbați cari ținând sus stindardul ideii naționale, au știut să ducă barca românismului prin toate vijeliile până la limanul dorit“.

Între acești bărbați dăruiți neamului nostru de providență, cel chemat în primul loc să țină sus stindardul ideii naționale, în vârtejul războiului de întregire, a fost Regele Ferdinand, care a reușit să-l înalțe cu credință și statornicie nezdruccinată făcând să se împlinescă în viața neamului din nou cuvântul evlaviosului Neagoe Basarab: „Toată oastea caută la steag și până când stă steagul în războiu, nu se chiamă acel războiu biruit, măcar de are și năvală grea spre sine; ostașii toți caută steagul și se adună împrejurul lui“. Oricât de grea a fost năvala oștirilor dușmane cutropitoare, oricât de slab ajutorul preinșilor aliați ruși, oricât de dureros și catastrofal exodul în Moldova, steagul întregirii naționale a stat neclintit în mâna Regelui Ferdinand și împrejurul lui s'au adunat, fizic sau spiritual, toți fiii poporului nos-

tru, capabili să lupte cu brațul sau cu cuvântul, cu spada sau cu condeiul, pentru izbândirea dreptății.

În zilele crunte ale anilor 1916—18, când românimea de pretulîndeni părea pironită pe crucea răstignirii, însuș Regele pătimea alături de poporul, cu soarta căruia se contopise. Această contopire deplină își primi atunci consacrarea definitivă, împodobindu-se cu frumusețea morală, pe care suferința comună e în stare a o pecetlui durabil, cu vestigii neșterse depe „lespedea inimilor“. Dupăcum neamul românesc a trebuit să-și poarte atunci crucea suferințelor, ca prin purificare în focul lor să se învrednicească de realizarea unității naționale-politice, tot astfel și Regele său a purtat întâi cununa de spini a muceniciei, ca să se învrednicească apoi a-și împodobi fruntea cu coroana de oțel, pe care la Alba Iulia națiunea recunoscătoare i-o oferă lui Ferdinand, ca celui dintâi Rege al tuturor Românilor (15 Octomvrie 1922).

Dacă războiul a dat Regelui Ferdinand prilejul pentru contopirea desăvârșită a ființei sale cu sufletul neamului românesc, a contribuit în acelaș timp să scoată la iveală calitățile sale de fin și iscusit diplomat, de monarh cu vederea limpede și cu voința hotărâtă. Aceste calități le apreciază fostul ministru al Franței în România, contele Ulric de Saint-Aulaire scriind despre „Adevărata figură a unui rege mare: Ferdinand I al României“ (în „La Revue Hebdomadaire“). Între altele iață ce destăinuiți face contele de Saint-Aulaire: „Am avut adesea . . . schimburi de vederi cu Regele Ferdinand, care era gata să pună la dispoziția aliaților armata sa reconstituită, pentru a-i ajuta să potolească Rusia sau să consolideze o ordine nouă în Europa centrală. Această vedere limpede și această generozitate au atras asupra-i fulgerile consiliului suprem (din Paris) când a ferit Europa, fără voia ei, de bolșevism, nimicind focarul cel mai amenințător, aprins de către Bela Kuhn la Budapesta. Admirând prevederile lui Ferdinand I, simțul său profund european și constatând identitatea evidentă a intereselor vitale ale poporului său cu acelea ale păcii generale, adesea am plâsmuit visul, — foarte cuminte după planul rațiunii pure și cu atât mai absurd după acela al politicii contemporane, — de a-i încredința un comandament unic interaliat, pentru a evita sau a repara greșalele Păcii“. . . . Regele Ferdinand își dădea în adevăr seama de gravitatea situației, în care ajunsese România, în primăvara anului 1919, înconjurată de bolșevici și la Nistru și la Tisa. Deaceea spunea în cuvinte răspicite: „Dacă rezistența noastră nu este eficace, existența Europei întregi este amenințată“.

Vedem în mărturisirea contelui francez expresiunea încrederii desăvârșite, ce-i inspirase iscusința diplomatică a Regelui Ferdinand, încredere care reamintește cuvintele similare scrise odinioară de istoricul polon Ioan Dlugosz în legătură cu biruința secerată asupra Turcilor de contemporanul său Ștefan cel Mare, căruia socotea că ar fi în interesul creștinătății să i se dea „cinstea de comandant împotriva Turcilor, cu sfatul, înțelegerea și hotărîrea tuturor creștinilor, câtă vreme ceilalți principii și regi catolici își petreceau timpul numai în trândăvii sau în războaie civile“.

V.

Atitudinea Regelui Ferdinand în chestiunea reformei agrare și constituționale. — Noul dinasticism. — Disensiunile politice. — Glasul celui ce strigă în pustie. — Încrederea Regelui Ferdinand în Brătianu.

În vârtejul războiului, pe pământul de ultim refugiu al Moldovei nebiruite, Regele Ferdinand a prins momentul potrivit spre a-și rosti limpede și răspicat intențiile sale relative la îmbunătățirea condițiilor de viață materială și politică a poporului. După ce într'o cuvântare adresată ostașilor armatei a II-a pe frontul de luptă, la 22 Martie 1917, le pusese în vedere „pământ și o largă participare la treburile Statului“, reveni prin ordinul de zi dela 5 Maiu 1917 în formă și mai precisă exprimând prin următoarele cuvinte de plastică legătură a prezentului cu trecutul voința sa regală: „Urmând pilda lui Ștefan Vodă, cel blând și milostiv, întăresc încă odată făgăduința mea de Rege că, precum după biruințele lui se întindea praznic pentru viteji și ei erau ridicați în rândul frunțașilor, tot astfel după izbânda, pe care o așteptăm, se va realiza pentru voi legitima stăpânire asupra ogoarelor câștigate cu sângele vostru și prin vot obștesc veți lua o parte activă la alcătuirea unei Româнии nouă și mai mari, pe care o vom fi făptuit împreună“. Revenind asupra acestei promisiuni regale în proclamația dela 24 Octomvrie 1918, Suveranul încredinșă din nou pe toți, că guvernul său va înfăptui reformele constituționale privitoare la votul obștesc și va asigura țăranilor proprietatea a două milioane de hectare din proprietatea mare particulară, precum și moșiile domeniilor Coroanei, Statului și așezămintelor de binefacere. Pe temeiul acesta se

va asigura viața socială și economică cu mai multă dreptate și mai mult spor pentru toți cei cari muncesc“.

Făgăduința regală s'a îndeplinit. Reformele anunțate pe frontul de luptă s'au înlăptuit în mod provizoriu nu numai pentru vechia țară, ci și pentru provinciile alipite: pentru Basarabia prin Sfatul Țării, pentru Bucovina prin organele de autonomie locală, iar pentru Transilvania prin legile votate în marele Sfat național dela Sibiu la începutul lui August 1919, tocmai când armata română, spărgând frontul bolșevicilor lui Bela Khun pe Tisa, înainta triumfătoare spre capitala Ungariei și înfigea tricolorul român pe edificiul pompos al parlamentului de pe malul Dunării. Ele au fost apoi din nou examinate în parlamentul României întregite și aprobate cu câteva modificări, cele privitoare la chestiunea agrară în timpul guvernării (1921) generalului Averescu, iar cele privitoare la dreptul electoral prin legea votată la 1926 în timpul guvernului prezidat de Ion. I. C. Brățianu.

Aceste rezultate epocale ale Domniei Regelui Ferdinand sunt apreciate de un bun cunoscător al relațiilor politice dela noi, de profesorul din Anglia R. W. Seton-Watson (Scotus Viator) în modul următor: „Războiul a adus trei schimbări fundamentale: unitatea națională, reforma agrară și sufragiul universal. Dintre acestea prima a ridicat România dela o putere mică la una de rangul al doilea în Europa, urmând imediat după Polonia și Italia; a doua satisfăcând foamea de pământ a țăranilor, a înlăturat orice pericol al unei revoluții din jos și a imunizat România contra bolșevismului, cu toată apropierea ei de Rusia; a treia a înzestrat națiunea cu mijloacele unei autoexprimări democratice. Dar un vot electoral este de foarte mic folos până ce alegătorii nu și-au câștigat experiența politică necesară“.

Dela votarea și sancționarea unor legi până la pătrunderea deplină a literei și spiritului lor în realitatea vieții, spre a face cu puțință o bună și conștiincioasă aplicare a tuturor dispozițiilor cuprinse în textul lor, este o distanță mare. Nu numai la noi; pretinzându-se. Dacă distanța aceasta n'a putut fi simțitor micșorată, dacă aplicarea acestor reforme epocale în viața neamului și a statului nostru, a lăsat în multe privinți de dorit, lucrul este explicabil nu numai prin imperfecțiunile inerente firii omenești, prin lipsa organelor tehnice și administrative suficient pregătite pentru deslegarea unor probleme așa de grele, ci și prin anume moșteniri ale trecutului. Depinderile tradiționale nu au putut fi desrădăcinate din viața politică și administrativă a țării simultan cu promulgarea nouilor legi. Rămâne totuși un fapt istoric de nețăgăduit, că atitudinea democratică a Rege-

lui Ferdinand a promovat înfăptuirea acestor reforme, în temeiul cărora cetățenii României au putut intra în exercițiul drepturilor constituționale lărgite prin legea votului universal și în beneficiul isvorit din aplicarea legilor privitoare la reforma agrară.

Atitudinea Regelui Ferdinand în privința acestor reforme constituționale democratice a fost dela început clară, categorică. Ea isvora din convingerea mărturisită fără înconjur, că țăraniii constituiesc din punct de vedere numeric și moral „cea mai importantă parte a populațiunii, sunt capabili de toate energiile, iar purtarea lor în timpul războiului a fost mai presus de orice laudă“.

Atitudinea lui hotărâtă a impresionat adânc pe noii cetățeni ai României libere și a contribuit la trezirea unui nou dinasticism în sufletele lor. Unul dintre voluntarii ardeleni, Dr. Pompil Nistor, spunea cu drept cuvânt la 1919: „Este o mare deosebire între dinasticismul nostru de azi și de mâine și între cel din trecut, deoarece am învățat să cunoaștem pe Regele nostru din faptele sale. L-am văzut în zilele de restriște ca și în zilele de glorie, rămânând același, nedesmințându-se niciodată. Am învățat să vedem în el pe înțelegătorul vremurilor, care iese înaintea curentelor, ce nu se pot stăvili, pentru a le îndruma în alvia înfăptuirii lor. Am aflat în el pe omul plin de credință, care nu șovăește și nu cotește când i se pun stăvile în drumul drept ce și-a impus. Am aflat în el, în aceste vremuri de făgurnică democrație, pe democratul, care prin fapte și atitudini învață ce e democrația pe atâția falși profeți ai ei“ ...

E regretabil că pasiunile politice și vanitățile personale adeseori excesive au făcut să răsune ca glasul celui ce strigă în pustie apelul repetat al Regelui Ferdinand către șefii partidelor politice, pe cari îi îndemna să niveleze asperitățile, să întindă între ei o punte a păcii, căutând să micșoreze, iar nu să lărgescă prăpastia, pe care conștient sau inconștient o săpau luptele lor fratricide, în corpul național abia reîntregit. N'a pierdut Regele Ferdinand nici un prilej spre a-i sfătui pe toți, să colabereze în armonie frățească la opera de închezare și unificare desăvârșită a patriei întregite. Cu toate stăruințele sale în această direcție salutară n'a putut să aibă cel dintâi Rege al tuturor Românilor, nici măcar la încoronarea dela Alba-Iulia — nici atunci! — satisfacțiunea de a vedea pe toți factorii politici ai țării strâns uniți împrejurul tronului, care simboliza restaurarea patriei străbune într-o unitate impunătoare, cum istoria nu o mai putuse înregistra din zilele îndepărtatului monarh Burebista

Keltochtonul și ale lui Decebal, decât abia pentru scurtă vreme în zilele de efemeră înălțare a lui Mihaiu Viteazul.

Însuș Regele Ferdinand dăduse cu prilejul încoronării sale dela Alba-Iulia un program politic, cultural și economic așa de vast și de potrivit cu cerințele timpului, încât toate partidele politice ale țării ar fi putut să și-l însușească și să colaboreze pentru înfăptuirea lui cât mai urgentă și mai deplină, dacă conducătorii acestor partide ar fi fost în stare să urmeze pilda Suveranului învingându-se pe sine și subordonând intereselor generale patriotice ambițiile și vanitățile lor personale. Atât în politica internă, cât și în cea externă Regele Ferdinand a avut ca sfetnic permanent pe răposatul Ion I. C. Brătianu, acordând acestui bărbat de stat o neclintită încredere, după cum a mărturisit însuș prin următoarele cuvinte rostite în momente dificile: „Prefer să cad cu Brătianu, dacă va fi să se întâmple, dar este singurul în care am încredere“. Este prin urmare ușor de înțeles pentruce răposatul Brătianu, în calitate de prim ministru, își încheia în ședința Camerei dela 28 Iulie 1927 discursul comemorativ pentru Regele Ferdinand astfel: „Nu pot sfârși aceste cuvinte fără a exprima cu nestăpânită emoțiune durerea noastră adâncă, atunci când ne despărțim de Suveranul înțelept și bun, care în marea, dar prea scurta lui Domnie, ne-a cinsit pe colaboratorii mei și pe mine, cu atâta încredere și ne-a îngăduit să-i stăm alături în cele mai de cumpănă și hotărâtoare vremuri“. Când rostea aceste cuvinte, sfetnicul nedespărțit al Regelui Ferdinand, nu putea să pătrundă taina destinului, care și accelera pasul să-i deschidă curând și lui mormântul, spre a-i face cu puțință să fie împreună cu Regele întregitor de țară, și dincolo de granițele înguste ale acestei lumi de țărână, întocmai ca în timpurile de eroism antic, când cei mai credincioși servitori erau sortiți a fi înmormântați împreună cu stăpânii lor.

Nimic mai [concludent pentru concepția lui Brătianu despre rolul Suveranilor decât următoarea frază din raportul, înaintat Regelui Ferdinand la 13 Noemvrie 1918 în chestiunea prințului Carol: „pentru Suverani a ști să asculte, este o calitate de căpetenie. Primul Wilhelm era poate mai puțin înzestrat decât cel de al doilea, dar el știa mai bine să asculte și de aceea el va rămâne *Wilhelm der Grosse* și nepotul său *Wilhelm der Letzte*“...

* * *

Programul Regelui desrobitor și întregitor de țară. — Constituția din 1923. — Legile de unificare. — O clipă de reconciliere politică: adesiunea tuturor partidelor la înființarea Patriarhiei Române în 1925.

Punctele esențiale ale programului regal dela Alba Iulia au următorul cuprins:

„Vreau ca țărănimea stăpână pe veci pe ogoarele, ce le-a dobândit, să le dea toată puterea de rodire în folosul ei și al binelui obștesc.

Vreau ca muncitorimea credincioasă patriei să-și afle soarta tot mai prosperă într'o viață de armonie și de dreptate socială.

Vreau ca în hotarele României întregite toți fiii buni ai țării, fără deosebire de religie și de naționalitate să se folosească de drepturi egale cu ale tuturor Românilor, ca să ajute cu toate puterile Statul, în care Cel-de-Sus a rânduit să trăiască împreună cu noi.

Vreau ca Românii din toate straturile sociale, însuflețiți de năzuința unei depline înfrățiri naționale, să se folosească toți de legitima ocrotire a Statului.

Vreau ca în timpul Domniei mele, printr'o întinsă și înaltă *desvoltare culturală*, patria noastră să-și îndeplinească menirea de civilizație, ce-i revine în renașterea Orientului european, după atâtea veacuri de cumplite sbuciumări.“

Acest program dela Alba Iulia n'a avut darul să unească la muncă comună, constructivă, partidele politice nici cel puțin în vederea lucrărilor pregătitoare pentru Constituția, ce urma să-și dea România întregită, cu concursul firesc al tuturor provinciilor, cari erau acum părțile ei integrante. Deși mulți credeau că lucrarea aceasta ar trebui săvârșită valorificând toate elementele în concordanță cu dezvoltarea istorică a poporului nostru, astfel ca în ea să-și recunoască Românii din toate provinciile sintetizarea aspirațiilor naționale seculare, la 1923 s'a votat totuș o Constituție, care nu era decât Constituția exotică dela 1866 cu câteva modificări impuse de prefacerile însemnate, prin cari a trecut țara mărită. Înverșunatele lupte parlamentare și extraparlamentare nu au fost în stare să dea altă direcție legislației române.

Aceasta, sub influența convârșitoare a răposatului Ion I. C. Brătianu, a rămas statornică în năzuința de a desființa din teritoriile alipite vestigiile străine, cari prin puterea tradiției și a inerției aveau oarecum rolul de a perpetua în sufletul populației amintirea personalității juridice și constituționale a imperiilor prăbușite.

În baza Constituției dela 1923 a urmat apoi întreaga operă legislativă, dând în câțiva ani o serie considerabilă de legi fundamentale, organice, elaborate în cea mai mare parte după aceeași metodă, fără a ține seamă de eventuala contribuție pozitivă, acceptabilă și folositoare a provinciilor alipite. Ca excepție merită să fie amintită legea pentru unificarea constituțională și administrativă a bisericii ortodoxe-române, elaborată prin înșiși reprezentanții autorizați ai organizațiilor bisericesti provinciale, cari au înțeles că legile de unificare trebuiesc întocmite prin concurs unanim și prin coordonarea binefăcătoare a tuturor elementelor chemate să viețuiască împreună, iar nu prin subordonare silită, care poate să supere și indispună de o parte, să privilegieze de alta, pe nedrept. Ei au înțeles să țină seamă de îngrijorarea, pe care o exprimase la începutul secolului al XIX-lea I. Portalis față de tendințele de unificare legislativă a Franței, în următoarele cuvinte vrednice și azi de toată atențiunea: „Cum s'ar putea da aceleași legi unor oameni cari eludeși supuși aceluiași regim, y—Clau obiceiuri așa de diferite? Cum s'ar putea stârpi obiceiurile, datinele de care oamenii erau legați ca de niște privilegii și pe cari le priveau ca tot atâtea bariere împotriva voințelor schimbăcioase ale unei puteri arbitrare? S'ar fi temut cineva să nu slăbească sau chiar să distrugă prin măsuri violente legăturile comune dintre stăpânire și dintre supuși“...

Un singur moment s'a părut, că pasiunile politice pot ceda pasul unei înțelegeri superioare a datorii față de neam și de interesele lui permanente.

Când s'a votat legea pentru înălțarea bisericii ortodoxe-române la rangul de patriarhie, aceasta s'a făcut cu adeziunea entusiastă a a tuturor partidelor politice (1925). Era un semn de bun augur: pe cei învrăjbiți de politica militantă cotidiană a reușit să-i apropie autoritatea spirituală a bisericii, a cărei misiune de căpetenie este propovăduirea păcii și a frăției: „să ne iubim unii pe alții, ca într'un gând să mărturisim“.

În împlinirea acestei misiuni trebuie să dea mână de ajutor și felurile instituțiunii culturale, sociale și economice, cari toate se întemeiază pe postulatul solidarității creatoare, exprimate în cuvântul: unul pentru toți și toți pentru unul.

Solicitudinea Regelui Ferdinand pentru așezămintele culturale. — Academia Română. — Societatea Română de Geografie. — Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român.

Cetățenii României s'au obicinuit să aștepte dela Regele țării mai mult decât împlinirea datorințelor împreunate cu conducerea statului. În deosebi dela reluarea Domniilor naționale, Capul statului și-a făcut o normă de procedare să participe cu viu interes pretutindeni, unde se putea înregistra vre-un pas de progres în domeniul vieții publice. Regele Ferdinand a continuat cu râvnă și cu tot sufletul tradiția aceasta monarhică, nelipsind dela nici unul din numeroasele momente de afirmare și bucurie obștească a neamului și a țării. Memorable vor rămâne, în analele diferitelor instituțiuni cercetate și încurajate prin deosebita solitudine a Suveranului, cuvintele regale, ce au răsunat adeseori impresionând adânc asistența.

„Destinele popoarelor sunt în mâna Atotputernicului — spunea Regele cu prilejul investirii I. P. S. Miron Cristea, ca mitropolit-primat al României. — Prin urmare credința la un popor este singura temelie trainică, pe care se poate răzima viitorul său“.

La jubileul de o jumătate de secol dela înființarea Academiei Române accentua că: „Dumnezeu a binecuvântat munca roditoare pe terenul istoric, științific și literar. Semințele aruncate cu credință și cu dragoste în ogorul înfelenit al culturii românești... și-au adus rodul însușit. Iar lupta pentru unitatea limbii ne-a condus, prin vitejia ostașului român, la sfărâmarea granițelor vitregi dintre frați și la întregirea Statului Român în hotarele sale firești, până la marginile graiului românesc“.

Idea exprimată aci o completează mai târziu Regele Ferdinand, cu ocazia semicentenarului Societății Române de Geografie, în altă formă, prin o sugestivă comparație între situația geografică din trecut și de astăzi a României. „În chip firesc — spunea el atunci — ne vine îndemnul de a face o comparație între situația României din vremea, când această societate și-a luat ființă, și între situația României de astăzi. Pe atunci două Principate încă vasale, de curând unite, în luptă cu mari greutăți externe și interne. România era un pă-

mânt pândit și râvnit de împărățiile vecine, iar noi cu inima sfâșiată trebuia să ne uităm peste hotarele puse cu sila între frații de acelaș sânge. Corpul nostru național era atât de greu și de adânc ciunfit, încât cu drept cuvânt spunea un geograf francez că, dacă s'ar putea aplica în geografie definițiile mecanice, s'ar zice că România este o țară, al cărei centru... cade în afară de teritoriul, în care evenimentele istorice au hotărât-o; cu alte cuvinte România așa cum era înainte de 1918 făcea impresia unei țări cu echilibrul geografic instabil". Și Regele constată cu profundă mulțumire, că am ajuns „la acel echilibru geografic statornic, care cu toate greutățile, ce ne stau în cale, ne poate îngădui, să pășim cu încredere la desăvârșirea organizării și cunoașterii amănunțite a întregului pământ românesc“.

Dintre așezămintele culturale și științifice din cuprinsul Transilvaniei, ne vom opri numai la două, asupra cărora s'a revărsat cu îmbelșugare munificența regală a Părintelui României întregite.

Este așezământul mai vechiu al „Asociațiunii“ de o parte și cel mai recent: „Institutul de Istorie Națională“ al Universității din Cluj, de alta.

„Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român“, pătrunsă chiar dela începutul activității sale (1861) de importanța decisivă a culturii naționale ca izvor de putere creatoare și împăciuitoare, a făcut tot ce i-au permis mijloacele modeste și împrejurările vremii, spre a și împlini misiunea spre binele și în folosul poporului. După adunarea dela Alba Iulia (1 Dec. 1918) împrejurările i-au îngăduit să facă mai mult, fiindcă și mijloacele au sporit.

Când a făcut Regele Ferdinand în vara anului 1919 călătoria sa cea dintâi prin Ardeal, fiind primit de mulțimea poporului pretutindeni cu entuziasm, cum nu s'a mai pomenit pe aceste plaiuri, era lucru firesc, să nu lipsească nici „Asociațiunea“ dela praznicul de împărtășanie al negrăitei bucurii obștești.

A fost o fericită idee a i se oferi Regelui Ferdinand prezența de onoare a „Asociațiunii“ noastre. În această calitate a urmărit cu viu interes părintesc toate lucrările ei, prezidând ședința festivă comună a Academiei Române și a „Asociațiunii“ la București (1924), participând la adunarea generală din acelaș an, comemorând împreună cu noi întâiul centenar al eroului Avram Iancu la Tebea, unde a rostit aceste neuitate cuvinte lângă gorunul lui Horia și morământul lui Iancu: „Ai murit chinuit pe roată tu, nefericitele Horia, cu ai tăi. Iar tu, viteazule între viteji, Avram Iancu, închis-ai ochii rățăitori pe drumuri, singur numai cu fluerul tău, cu sufletul întu-

necat și nemângăiat, pentrucă îți vedeai zădărnicită ținta faptelor tale... Credința în suflete, răbdarea în muncă și cinstea în viață au adus biruința voastră, iubit popor al Munților Apuseni. Păstrați cu sfințenie aceste frumoase virtuți!”

Iar prin cuvântarea, rostită cu acelaș prilej, în adunarea dela Câmpeni, Regele Ferdinand s'a înscris printre cei dintâi ctitori ai instituțiunii noastre spunând: „Ca un semn al dragostei mele pentru „Asociațiunea transilvană” și în amintirea acestor serbări înălțătoare, în cursul cărora am fost înconjurați cu atâta sinceră iubire și cald entusiasm, dăruesc suma de una sută mii lei, din care „Asociațiunea” să înființeze un fond pe numele nostru, iar venitul să se întrebuințeze pentru ajutorarea finerimii la învățarea meseriilor și a industriei casnice”.

Nici în testamentul său generos, prin care dispune a se distribui suma de cincizeci milioane lei pentru scopuri culturale și caritabile, nu a dat Regele Ferdinand uitării „Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român”.

Asffel se poate afirma, că la 1919 a fost un ceas binecuvântat, când Regele Ferdinand fu ales ca cel dintâi președinte de onoare al „Asociațiunii”, dupăcum binecuvântată fusese și la 1861 clipa alegerii lui Andreiu Șaguna ca întâiul președinte al acestei instituțiuni. Atât restauratorul mitropoliei ardelene istorice, cât și restauratorul patriei străbune daco-romane, au înțeles și au reușit să lase urme nepéritoare despre activitatea lor nu numai în ogorul obștesc al neamului, dar și în brazda mai îngustă a „Asociațiunii”, membrii căreia vor ști să se închine totdeauna cu pietate și recunoștință atât în fața mormântului dela Curtea de Argeș, cât și a celui păzit de leii de lângă biserica din Rășinari.

Solicitudinea părintească a Regelui Ferdinand pentru „Asociațiunea” din Sibiu este de importanță deosebită nu numai fiindcă servește ca o dovadă mai mult despre interesul regal față de cea mai veche și mai bine organizată societate culturală a României întregite, ci și prin faptul, că oferă un exemplu de urmat pentru toți conducătorii vremelnici ai acestei țări. Ceice se abat dela exemplul oferit de solitudinea regală, lipsesc nu numai dela împlinirea datoriei lor față de trecutul și viitorul neamului, ci împietează și asupra memoriei în veci slăvite a Regelui Ferdinand.

VIII

Regele Ferdinand și Institutul de Istorie Națională din Cluj.

Cu prilejul naționalizării Universității din Cluj s'a demonstrat într'o lecțiune inaugurală necesitatea și utilitatea înființării unui institut special, în cadrele acestei Universități, cu menirea de a îndruma și intensifica studiile istorice relative la trecutul Românilor.

La 1 Februarie 1920, Regele Ferdinand inaugurând solemn Universitatea Românească din Cluj, care-i poartă numele, rosti un discurs de înaltă valoare educativă, morală și națională. Pe lângă îndrumările de ordin didactic, adresate profesorilor și studenților de o potrivă, discursul acesta are și valoarea istorică a unui act de fundățione, de ctitorie regală.

„Ca un semn vădit al prețuirii și iubirii Mele — zicea Regele Ferdinand — față de această Universitate și față de ținutul, care o adăpostește, am hotărît în amintirea acestei serbări a dărui un fond de patru sute mii lei, a căror dobândă se va întrebuința pentru studiul istoriei române, atât de vitreg tratat sub stăpânirea trecută“. Pe lângă mărturisirea, pe care o făcea la 1890° Principele moștenitor Ferdinand în ședința Academiei Române, exprimându-și dragostea deosebită pentru cronicari și istorici, această ctitorie științifică regală confirmă cu 30 de ani mai târziu prin graiul elocvent al faptelor solicitudinea Suveranului desrobitor și întregitor de țară — pentru trecutul poporului, a cărui conducere i-a fost încredințată în timpuri de grea cumpănă.

Odinioară voevozii țărilor române, când se întorceau victorioși din războaie, clădeau biserici și mănăstiri, chemând credincioșii la rugă și închinare.

Cu nețăgăduită menire educativă a întemeiat și Regele Ferdinand lângă Universitatea din Cluj la 1920, — ca și lângă cea din Iași la 1926 fundația care-i poartă numele, — acest templu al științii: Institutul pentru Istoria Națională. Este, fără îndoială, o indicațiune prețioasă în această ctitorie, care răspundea unei mari necesități a științii și vieții naționale, demonstrând fără belșug de cuvinte, că valoarea educativă a istoriei trebuie să fie în stare a se apropia de incontestabila putere educativă a religiei. Un templu pentru religia trecutului

românesc a voit Regele Ferdinand să fie Institutul de Istorie Națională din Cluj. Și așa va fi. Dovada s'a făcut prin felul de muncă și prin rezultatele de până acum ale acestei munci făcute, devotate, religioase. Conducătorii și membrii Institutului de Istorie Națională înțeleg să treacă pragul acestui templu de știință cu credința, seninătatea și curățenia sufletească, cu care e dator să officieze preotul conștient în cuprinsul altarului și al bisericii sale.

Ei vor căuta, fără preget, toate mijloacele potrivite spre a sădi în sufletul generațiilor tinere respectul științei și entuziasmul pentru cercetarea adevărului, cultul patriei, iubirea trecutului și simțul istoric, despre care Mihail Eminescu spunea cu drept cuvânt că este „singurul care întărește împărățiile“.

IX.

Regele Ferdinand și proiectul catedralei „Biserica Mântuirii“. — „Fundatiunea Regele Ferdinand“.

Alături de aceste înfăptuiri, în domeniul cultural-științific, Regele Ferdinand s'a gândit și la clădirea unei catedrale impunătoare în capitala României întregite. Dovadă scrisoarea, pe care la 10 Maiu 1920 o adresase către președintele și către membrii Sf. Sinod spunând că se cuvine „slavă nesfârșită Atotputernicului Dumnezeu, care nu ne-a părăsit în necazuri, ci ne-a întărit inima și gândul ducându-ne la izbândă. Astăzi, mai mult ca ori când, suntem datori să-L preamărim din toată inima cu cântarea: Cu noi este Dumnezeu, înțelegeți neamuri și vă plecați, căci cu noi este Dumnezeu. Această cântare însă trebuie să răsune în Biserica Mântuirii, pe care suntem datori să o ridicăm în capitala tuturor Românilor, ca semn de mulțumită pentru ajutorul Celui Preaînalt și ca simbol al unității sufletești a întregului neam și spre veșnică pomenire celor răposați pentru înfăptuirea României întregite“.

În răspunsul Sfântului Sinod la această scrisoare regală se dă expresiune dorinței de a vedea biserica ortodoxă română înălțându-se din nou spre gloria, pe care o atinsese în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, când răspândea lumina credinții și a culturii, la multe neamuri din Răsărit și, invocându-se câteva cuvinte inspirate ale mitropolitului Antim Ivireanul, se face urarea „ca și creștineasca însuflețire a Regelui Ferdinand să devină un râu cu curgerile de aur,

— cum fusese dărnicia lui Constantin Brâncoveanu — pentru înălțarea sfintei noastre biserici ortodoxe române, pentru consolidarea patriei întregite, pentru slava lui Dumnezeu și gloria neperitoare a dreptcredinciosului nostru popor“.

Biserica Mântuirii nu s'a putut încă înălța, dar rămâne ca o datorie imperioasă a conducătorilor de azi și de mâne ai patriei și bisericii noastre, să ducă la îndeplinire și gândul acesta creștinesc al Regelui Ferdinand, care în nestinsa lui dragoste și atențiune n'a lăsat nici un domeniu al vieții naționale nefructificat cu îndemnurile și inițiativele sale regale.

Deaceea amintirea lui va fi păstrată de-a lungul veacurilor și înconjurată cu sentimentele de grațitudine ale tuturor generațiilor viitoare, ca aceea a unui bun Părinte al României întregite.

Când a împlinit Regele Ferdinand vârsta de 60 de ani, Corpurile Legiuitoare au votat, ca semn de recunoștință suma de 200 milioane lei, punând fondul acesta la dispoziția Suveranului, care a decis a se înființa pe lângă Universitatea din Iași o instituție asemănătoare cu „Fundatiunea Regelui Carol“ pe lângă cea din București, precizând prin un statut special modul de înfăptuire și organizare al acestei instituțiuni, precum și normele de chivernisire a tuturor veniturilor ei destinate pentru scopuri culturale și educative. Astfel fundatiunea culturală Regele Ferdinand și-a croit un program mai vast și mai cuprinzător decât aceea a Regelui Carol, având menirea să realizeze intențiile nobile de progres intelectual și științific, cari l-au preocupat neconținut pe Regele Ferdinand, fără a le fi putut vedea îndeplinite în cursul domniei de 13 ani, profund zbuciumați atât prin sdruncinările războiului, cât și prin numeroasele dificultăți postbelice.

Această fundatiune, cu toate că se află abia la începutul funcționării sale, a sprijinit și până acum câteva inițiative științifice și culturale importante, oferind „Asociațiunii“ din Sibiu, în clipe de grele strâmtorări financiare, ajutorul său și incurajând o însemnată publicațiune de documente privitoare la trecutul Românilor. Menirea ei va fi să perpetreze memoria și personalitatea complexă a Regelui cititor, răspândind în cercuri cât mai largi cunoștințe privitoare la Domnia și la faptele memorabile ale Suveranului sorțit să cârmuească destinele neamului în epoca înfăptuirii unității politice.

X.

**Sbuciumări sufletești. — Succesiunea la tron. — Boala și moartea Regelui Ferdinand. — Năzuința lui de a îndruma destinele țării și ale dinastiei. — Școala mor-
mintelor e școala virtuții.**

În ultimii doi ani ai vieții sale n'a fost cruțat Regele Ferdinand de sbuciumări și lupte sufletești, pe cari i le-a pricinuit renunțarea la tron a fiului său întâiu născut, a Principelui moștenitor Carol. În urma acestei renunțări, prin hotărârea reprezentanței naționale dela 4 Ianuarie 1926, succesiunea la tron a revenit fiului său minor Mihai, instituindu-se totodată și un consiliu de Regentă, căruia i s'a încredințat cârma Statului până va împlini regele minor vârsta de 18 ani.

Sbuciumările sufletești i-au fost agravate și prin durerile fizice în cursul unei boale incurabile (cancer), care i-a istovit puterile, până în dimineața zilei de 20 Iulie 1927, când a murit în castelul Peleşor, la Sinaia. Ultimele cuvinte, ce a rostit înaintea morții, au fost acestea: „sunt foarte obosit”. Suferințele de ordin fizic și moral de o parte, luptele grele de ordin național-politic de alta, biruințele înregistrate în cursul Domniei scurte, dar așa de fecunde, îl îndreptăteau să rostească aceste cuvinte.

Rămășițele lui pământești au fost înmormântate la Curtea de Argeș, în necropola marilor săi înaintași (24 Iulie).

Cu câteva zile înaintea morții făcea într'o scrisoare particulară următoarea mărturisire: „dragostea mea nu mă lasă să consider că datoria îmi încetează cu această viață și nu pot să nu mă gândesc la ce va fi în urma ei. Dumnezeu a voit ca Coroana, de care e atât de indisolubil legată soarta țării, să treacă pe capul nepotului meu nevârstnic Mihai. Rog cerul, să-l ocrotească și să-i hărăzească binecuvântarea, ca sub Domnia lui să se întărească România clădită cu atâtea jertfe. Fac apel la toți bunii și cinstiții cetățeni ai Țării, să ajute din toate puterile lor, ca să înlănească liniștita propășire a Statului”. (Monitorul Oficial din 22 Iulie 1927).

Prin acest ultim apel Regele Ferdinand se înfățișează și în pragul morții așa, cum a fost în tot cursul vieții și al Domniei: ca om al datoriei depline, ca suflet înțelegător și îngrijorat de soarta țării, pe

care vrea s'o ajute, s'o sfătuiască și s'o îndrume chiar și de pe tă-
râmurile veșniciei dându-și seama, că destinele popoarelor nu sunt
conduse numai de către cei vii, ci adeseori în măsură însemnată și
de înțelepciunea lăsată ca moștenire de către cei trecuți la viața de
veci. Școala mormintelor e școala virtuții. Cei ce-și dau silința să în-
țeleagă rostul ei, rămân scutiți de multe răătăciri.

Sacrificiile de ordin uman, pe care a știut Regele Ferdinand
să le închine cu suflet eroic pe altarul patriotismului și pentru biruința
definitivă a românismului, îl așează alături de cei mai glorioși Domni-
tori, cari s'au perândat în cursul secolelor la cârma țării și a neamu-
lui românesc. Invingându-se pe sine și învingând pe alții, întemeieto-
rul României întregite a izbutit să înfrumusețeze cele mai strălucite
pagini de izbândă în istoria noastră națională cu numele unui erou
și mucenic al datoriei.

Fie, ca acest puternic spirit de sacrificiu să călăuzească și în
viitor, în toate împrejurările, pe urmașii chemați a păstra și a spori
moștenirea scumpă a celui dintâiu Rege al tuturor Românilor învred-
nicindu-i să contribuie din generație în generație la înflorirea Patriei
întregite în hotarele ei actuale, în timpul Domniei Regelui *Ferdinand
Desrobitorul*.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cuprinsul

	Pag.
I. Personalitatea complexă a Regelui Ferdinand. Suveranul botanist. „Plinirea vremii“. Un spirit clar văzător	5
II. Descendența germană-latină a Regelui Ferdinand. Contribuția eredității, a familiei, a școlii și a mediului la formarea individualității viitorului Rege . .	7
III. Succesiunea lui Ferdinand la tronul României. Privegherea continuă a Regelui Carol. Dragostea lui Ferdinand pentru istoria națională. Căsătoria lui cu Principesa Maria de Coburg. Alipirea entusiastă a poporului de Moștenitorul Tronului	8
IV. Expediția în Bulgaria 1913. Izbucnirea războiului mondial. Politica instinctului național. Moartea Regelui Carol. Lupta sufletească a Regelui Ferdinand. Eroișmul său: s'a învins pe sine însuș. Convorbirea cu Robert de Flers. Datoria mai presus de toate. Concepția creștină ca notă caracteristică fundamentală în mentalitatea Regelui Ferdinand. Adevărata figură a unui Rege mare	11
V. Atitudinea Regelui Ferdinand în chestiunea reformei agrare și constituționale. Noul dinasticism. Disensiunile politice. Glasul celui ce strigă în pustie. Increderea Regelui Ferdinand în Brătianu . . .	17
VI. Programul Regelui desrobitor și întregitor de țară. Constituția din 1923. Legile de unificare. O clipă de reconciliere politică: adesiunea tuturor partidelor la înființarea Patriarhiei Române în 1925	21

VII. Solicitudinea Regelui Ferdinand pentru așezămintele culturale. Academia Română. Societatea Română de Geografie. Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român	23
VIII. Regele Ferdinand și Institutul de Istorie Națională din Cluj	26
IX. Regele Ferdinand și proiectul catedralei „Biserica Mântuirii”. „Fundatiunea Regele Ferdinand”	27
X. Sbućiumări sufletești. Succesiunea la tron. Boala și moartea Regelui Ferdinand. Năzuința lui de a îndruma destinele țării și ale dinastiei. Școala mormintelor e școala virtuții	29

BCU Cluj / Central University Library Cluj

IBAL M 68 19...